

Yükseköğretim Öğrencilerinin Etik Haklarını Tanımlayan Davranış Kodlarının Belirlenmesi*

Dolunay YILMAZ¹

Senar ALKIN ŞAHİN²

Özet

Bu çalışmada, yükseköğretim öğrencilerinin etik haklarını ve bu hakları tanımlayan davranış kodlarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın problem cümlesi “Yükseköğretim öğrencilerinin etik haklarını tanımlayan davranış kodları nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırma, içerik analizi yöntemi ile tasarlanmıştır. Araştırmanın veri kaynağını oluşturan dokümanlar, “2022 QS Dünya Üniversiteleri Sıralaması”na göre dünya çapında 2022 yılının en iyi üniversiteleri arasına giren ilk 28 Üniversitenin web sitelerinde açıkça paylaştıkları öğrenci etik kodlarını içeren belgelerden oluşmaktadır. Veriler, doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Araştırma kapsamında ulaşılan dokümanlar, tümevarımsal bir yol izlenerek tematik kodlama analizi kullanılarak incelenmiştir. Araştırmada, öğrencilerin akademik ve akademik olmayan haklara bir bütün olarak sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin akademik hakları kaliteli eğitim, adil değerlendirilme, değerlendirme sonuçlarına itiraz etme, ders koşullarını ve izlenmesini bilme, derslere katılım, fikri mülkiyetlerinin korunması ve yeterli bir ders seçim süresine sahip olma iken akademik olmayan hakları üniversite kurallarını ve politikalarını ilgilendiren haklar, engelli öğrenci hakları, üniversite öğrencilerini koruyan haklar ve üniversite öğrencilerine bazı özgürlükleri tanıyan haklardır. Elde edilen bu sonuçlar, Türkiye’deki üniversitelerde etik kültürün var olduğu bir iklimin yaratılması amacıyla öğrencilerinin etik haklarını tanımlayan davranış kodlarının oluşturulması için rehber olarak kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Etik davranış kodları, etik haklar, yükseköğretim öğrencileri.

Identifying The Codes Of Conduct That Define The Higher Education Students' Ethical Rights

Abstract

This study aims to reveal the ethical rights of higher education students and the codes of conduct that define these rights. The problem statement of the research was "What are the codes of conduct that define the ethical rights of higher education students?" The study was designed as a

* Bu çalışma, birinci yazarın, ikinci yazar danışmanlığında hazırlanmış olduğu yüksek lisans tezinden (2024) üretilmiştir.

¹ Öğr. Gör., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, dolunay.ozel@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9785-3584

² Prof. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim ABD., senar.alkin@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6644-8682

content analysis study. The documents that were used to collect the data, were the documents that contained the student codes of ethics and were openly shared on the websites of the first 28 universities which were among the best universities in the world in 2022, according to the "2022 QS World University Rankings". Data was collected by document analysis method. The collected data was examined using thematic coding analysis following an inductive analysis method. The study concluded that students have academic and non-academic rights as a whole. According to the results of the study, students' academic rights include the right to quality education, right to fair evaluation, right to object to evaluation results, right to know about course requirements and syllabus, right to participate in classes, right to protection of student intellectual property and right to have a sufficient course selection period, while their non-academic rights include rights related to university rules and policies, rights for disabled students, rights that protect university students and rights that grant certain freedoms to university students. These results can be used as a guide to create codes of conduct that define the ethical rights of students in order to create a climate which supports an ethical culture for the higher education in Turkey.

Keywords: Ethical codes of conduct, ethical rights, higher education students.

Giriş

Etik terimi, değerler ve erdemlerle bağlantılı anlamına gelen “Ethos” kelimesinden türemiştir. Ahlak felsefesinin bir disiplini olan etik, düşünme becerisine sahip olan insanın doğruyu yanlıştan ayırt etme davranışına odaklanıp onu yaşadığı toplum içinde sorumlu kılmaktadır (Onyia, 2018). Üniversiteler etik davranmaktan sorumludur çünkü üniversitelerin daha iyi performans göstermek ve üniversite topluluğunu oluşturan bireyleri dönüştürmek gibi görevleri vardır (Ozumba, 2018). Buna ek olarak, tüm kamu kuruluşları gibi üniversitelerin de uygun kabul edilen davranışları paylaşma ve günlük faaliyetlerinde etiği uygulamak için değerlere ve davranış kurallarına uyma zorunluluğu vardır. Bu amaçla üniversiteler birincil değerlerini ve çalışanlarından uymalarını bekledikleri etik kuralları, diğer bir deyişle etik kodlarını belirten resmi yazılı belgelerini hazırlamalı ve üyeleriyle paylaşmalıdır (Mion & Bonfanti, 2019).

Etik açıdan insan hakları, insanın tam da insan olduğu gerçeğinden dolayı sahip oldukları haklardır. İnsanlar, sosyal statüleri, manevi değerleri, inançları, sınıf mensubiyetleri vb. ne olursa olsun bu haklara sahiptirler (Chukwuma & Ome, 2018). Anayasa'nın tanımladığı şekliyle öğrenci bir "kişi"dir ve bu sıfatla eğitim kurumları da dâhil olmak üzere devletin saygı göstermesi gereken temel haklara sahiptir (Hrinko, 1974). Kurumlar bugün tüm öğrencilerinin sahip olduğu temel anayasal hakların farkında olmalıdır (Young & Braswell, 1987). Üniversitelerde “öğrenci hakları” terimi, içerisinde anayasal ve diğer yasal hakları, insan hakları ve kurum içinde katılım hakları konularını barındırmaktadır (Terrence, 1976). Öğrenci hakları,

bir öğrencinin tüm eğitim hizmetlerini arayabileceği ve alabileceği bir dizi hak, sorumluluk ve görevi ifade etmektedir (Smith'den akt. Mostafa ve Shazly, 2015). Bu haklar, yaş, cinsiyet, ırk, mezhep, ulusal köken, etnik grup, din, ekonomik durum ve kültürel geçmiş ayırt edilmeksizin her öğrenciye tanınmaktadır (Hebert'den akt. Mostafa ve Shazly, 2015).

Davranış kodları ise üniversitelerde etik davranış için bir temel oluşturmaktadır. Etik olmayan uygulamaları ortadan kaldırıp etik ikilemleri gidermeye ve etik davranış taahhüdünü göstermeye yardımcı olmaktadır (Razaee vd., 2001). Kurumun vizyonunu gösteren ve kampüste kabul edilebilir davranışların neler olduğunu gösteren yazılı rehberler olarak davranış kodları genellikle üç unsuru içerir: (1) Davranış kurallarının kendisi, (2) bir kuralın ihlal edilmesi halinde takip edilecek aşamalar ve (3) ihlal tespitinde uygulanacak muhtemel yaptırımlar. Genellikle kataloglarda veya öğrenci el kitaplarında yayınlanan öğrenci davranış kuralları, davranışların sınırlarını çizdiği ve onların ihlalinde yaşanacak sonuçları anlattığı için akademinin değerleri konusunda öğrencileri bilgilendirmenin iyi bir yoludur (Dannels, 1997). Öğrencilerin üniversite yıllarında davranış kurallarını takip etmeleri amaçlanır. Böylece etik davranış ve yurttaşlık sorumluluğu kavramları, öğrencilerin mezuniyet sonrası hayattaki değerlerine ve seçimlerine rehberlik eder (Hrinko, 1974). Öğrenci davranış kuralları ve öğrenci hakları ve sorumlulukları politikaları, öğrenci davranışına ilişkin beklentileri ve standartları özetleyen kurumsal politikalar (Hannah & Stack, Stoner & Lowery'den akt Andrews-Brown, 2022).

Günümüzde yükseköğretimde etik ve değerlerin eksikliği konusunda ciddi endişeler bulunmaktadır. Bu amaçla yapılan uluslararası çalışmalar (Brown, 1994; Brown & Wilkins, 2002; Gama, Almeida, Seixas, Peixoto ve Esteves, 2013; McCabe & Trevino, 1993; McClung & Schneider, 2015; Ludlum, Hongell, Tigerstedt & Teeman, 2017; Saini, 2013; Thomas & Zyl, 2014; Yakovchuk, Badge & Scott, 2011), yükseköğretimde akademik dürüstlüğü öğrenciler tarafından nasıl algılandığı ve deneyimlendiği üzerine yoğunlaşmıştır. Oysaki yükseköğretimde mevcut endişeler yalnızca akademik etiğin kapsamına giren araştırma etiğine özgü olmayıp etik dışı uygulamaların, insan onuruna zarar vermesinden sosyal ve kültürel zararlarına kadar uzanmaktadır. Yükseköğretim kurumları, ırkçılık, cinsiyetçilik, homofobi ve madde bağımlılığı gibi sorunlarla sürekli karşı karşıya kalmaktadır. Yaşanan bu sorunlar, insan onurunu önemseyen, büyümeyi ve başarıyı besleyen ve kişilerarası iletişim ve ilişkilerde ısrar eden etik bir çevrenin savunulmasının önemini ortaya koymaktadır (Ani, 2018).

Türk üniversitelerinin web sayfalarında öğrenci davranışlarına ilişkin açıkça paylaştıkları etik kodlar araştırıldığında ve ülkedeki toplam üniversite sayısı dikkate alındığında, önemli

oranda az bir sonuçla karşılaşmaktadır. Ülke genelinde yükseköğretim kurumlarının etik kodlarını düzenleyen bir yönetmeliğe ya da öneri niteliğinde bir çerçeveye rastlanılmamaktadır. Türkiye'deki üniversitelerin etik kurul yönergelerinin büyük bir çoğunluğu incelendiğinde ise odaklanılan konunun "bilimsel araştırmalarda ve yayınlarda uyulması gereken etik kurallar"la sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Akademik toplumu oluşturan; öğretim elemanları, öğrenciler, idari ve yardımcı personel gibi paydaşlarla ilgili bazı etik davranış kuralları, bu gruplar için oluşturulmuş "disiplin, suç ve ceza" yasaları, tüzükleri veya yönetmeliklerinde, dolaylı olarak (bu gruplar için yalnızca suç sayılan davranışlar tanımlandığı için) bulunmaktadır (Gerçek vd., 2011). Türkiye'de üniversite öğrencilerinin etik davranış kodlarıyla ilgili yapılan araştırmalara da rastlanılmamaktadır. Ülkedeki asıl sorun, üniversitelerin bireysel girişimleri ya da YÖK'ün (Yükseköğretim Kurulu) merkezi çalışmaları dikkate alındığında yükseköğretim öğrencilerinin etik davranış kodlarını açık hale getiren, böylece öğrencileri etik hak ve sorumluluklarından haberdar eden çerçeve niteliğinde kapsamlı bir sonuca ulaşamamasıdır. Yükseköğretim öğrencilerinin etik dışı davranışlardan uzak durmaları ve etik davranışlara yönelmeleri, böylece, üniversitelerin etik kültüre sahip bir iklim yaratabilmeleri için öncelikli olarak yükseköğretim öğrencilerinin etik davranış kodlarının belirlenmesine gereksinim vardır. Bu bağlamda mevcut araştırmada, yükseköğretim öğrencilerinin etik haklarını ve bu hakları tanımlayan davranış kodlarını, dünyadaki iyi üniversitelerden toplanan belgeler aracılığıyla ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın problem cümlesi "Yükseköğretim öğrencilerinin etik haklarını tanımlayan davranış kodları nelerdir?" şeklinde belirlenmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Yükseköğretim öğrencilerinin etik haklarını tanımlayan davranış kodlarının belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışma, içerik analizi yöntemi ile tasarlanmıştır. İçerik analizi yöntemi, bir metinden geçerli çıkarımlar yapmak için bir dizi işlemin kullanıldığı bir araştırma yöntemidir (Weber, 1990). Krippendorff'a göre (2004) içerik analizi, metinlerden (veya diğer anlamlı konulardan) bunların kullanıldığı bağlamlara ilişkin tekrarlanabilir ve geçerli çıkarımlar yapmaya yönelik bir araştırma yöntemidir.

Araştırma Kapsamında İncelenen Dokümanlar

Yükseköğretim öğrencilerinin etik haklarını tanımlayan davranış kodlarının belirlenmesi amacıyla araştırmanın veri kaynağını oluşturan dokümanlar, “2022 QS Dünya Üniversiteleri Sıralaması”na (World University Rankings, 2021) göre dünya çapında 2022 yılının en iyi üniversiteleri arasına giren ilk 35 üniversiteden 28’inin web sitelerinde açıkça paylaştıkları öğrenci etik kodlarını içeren belgelerden oluşmaktadır.

Öğrenci etik davranış kodları açısından yayımladıkları dokümanlara başvurmak üzere araştırma kapsamına alınan üniversiteler, dünyanın farklı ülkelerinden araştırma ve öğretim geleneğindeki köklülüğüyle ön plana çıkan 35 üniversitedir. Amerika Birleşik Devletleri’nden on dört, İngiltere’den altı, Çin’den dört, Singapur, İsviçre, Japonya ve Kanada’dan ikişer, İskoçya, Avustralya ve Hong Kong’dan birer üniversite, yayımladıkları etik davranış kodları açısından araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma kapsamında incelenen üniversitelerin 28’inin web sitesinde etik davranış kodlarını içeren belgelere ulaşılabılırken yedisinde kodlara ilişkin bir paylaşımda bulunulmaması ya da üniversite web sitesinin İngilizceye çevrilmemiş olması nedeniyle istenilen veriye ulaşılamamıştır. Öğrencilerin etik davranış kodlarını içeren ilgili dokümanların sayfa sayıları iki ile 123 arasında değişmekle birlikte araştırmada toplamda 723 sayfalık dokümana ulaşılmıştır.

Verilerin Toplanması

Bu araştırma kapsamında elde edilen veriler, doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Doküman incelemesi hem basılı hem de elektronik (bilgisayar tabanlı ve internet üzerinden iletilen) materyallerin incelenmesi veya değerlendirilmesi için sistematik bir prosedürdür. Doküman incelemesi yönteminin veri toplama açısından zaman kazandırıcı olması ve diğer veri toplama yöntemlerinin aksine dokümanların araştırma sürecinden ve araştırmacının varlığından etkilenmemesi, bu yöntemi avantajlı kılan unsurlardan bazılarıdır (Bowen, 2009).

Bir yükseköğretim kurumunda öğrencilerin etik davranış kodlarının belirlenmesi, öğrencilerle paylaşılması, öğrencilerin bu kodları benimsemeleri ve bunlara uyma eğilimi göstermeleri şüphesiz akademik kültürün gelişmişliği ile doğrudan ilişkilidir. Bu ilişkiden hareketle araştırmada, öğrencilerin etik davranış kodlarını belirlemek amacıyla ihtiyaç duyulan dokümanlara ulaşmak için öncelikle dünyada akademik kültürüyle ön plana çıkan üniversitelerin belirlenmesine gereksinim duyulmuştur. Bu gereksinim “2022 QS Dünya Üniversiteleri

Sıralaması”ndan faydalanılarak karşılanmıştır. Araştırmada öğrenci etik davranış kodlarını incelemek amacıyla ulaşılabilecek üniversitelerin belirlenmesinde QS’in (Quacquarelli Symonds) tercih edilmesinin nedenleri, dünya çapındaki üniversitelerin sıralamasını yapan üç büyük kuruluştan biri olması, verilerini kamuya açık bir şekilde web sitesinde paylaşması ve üniversitelerin başarılarını araştırma, öğretim, istihdam edilebilirlik ve uluslararasılaşma gibi belirli ölçütlere göre tarafsız ve bağımsız bir şekilde ortaya koymasındadır (Estrada-Real & Cantu-Ortiz, 2022). Araştırmada incelenecek dokümanların belirlenmesi sürecinde öncelikle, “2022 QS Dünya Üniversiteleri Sıralamasına” göre belirlenen 35 üniversitenin web siteleri ziyaret edilmiş ve “öğrenci etik kodları”, “öğrenci onur kodları”, “öğrenci davranış kodları”, “öğrenci hak ve sorumlulukları”, “öğrenci el kitabı”, “öğrenci disiplin politikası” anahtar kelimeleriyle arama yapılmıştır. Arama sonucunda 35 üniversiteden 28’inin web sitelerinde, “Akademik Politikalar, Akademik Düzenlemeler, Onur Kodu El Kitapları, Davranış Kodları, Öğrenci Davranış Kodları, Öğrenci Kılavuzları, Standartlar ve Disiplinler, Üniversite Genel Davranış İlkeleri, Öğrenci Hakları ve Sorumlulukları Beyanı, Öğrenci Davranış Kuralları ve Disiplin Prosedürleri” gibi başlıklarla paylaştıkları belgelere ulaşılmıştır. Veri analiz sürecindeki kodlama aşamasında, 28 üniversiteden elde edilen dokümanların veri doygunluğunu sağlaması, kodların tekrar ettiğinin gözlenmesi nedeniyle farklı üniversitelerin etik davranış kodlarına ulaşılma ihtiyacı duyulmamıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada, öğrencilerin etik haklarını tanımlayan davranış kodlarının belirlenmesi amacıyla incelenen yazılı dokümanlar, tümevarımsal bir yol izlenerek *Tematik Kodlama Analizi* kullanılarak incelenmiştir. Tematik analiz, verilerin temalarıyla analiz edilmesidir ve tamamıyla tümevarımcıdır. Bu analizde elde edilen temalar verilerden ortaya çıkmakta ve araştırmacı tarafından başta belirlenmemektedir (Dawson, 2015). Tematik kodlama aşamaları sırasıyla veri ile tanışmak, ilk kodları üretmek, temaları belirlemek, tematik ağlar oluşturmak ve son olarak bütünleme ve yorumlamaktır (Robson, 2015). Bu sıralama doğrultusunda, öncelikle, öğrencilerin etik kodlarının belirlenmesi için üniversitelerin web sitelerinde paylaştıkları dokümanlara ulaşılmış ve elde edilen bu dokümanlar okunarak araştırmanın genel amacına uygun veri sağlama durumu açısından incelenmiştir. Bir sonraki aşamada, ayırt etmeksizin tüm veri seti içinde yer alan her bir parça potansiyel kodlar olarak kaydedilmiştir. Daha sonra, benzerlik gösteren parçalara aynı kodlar atanmıştır. Bundan sonraki aşamada birbiriyle ilişkili kodlar bir

araya getirilerek potansiyel temalar belirlenmiştir. Elde edilen kodlamaların ve temaların bütün veri setiyle uyum gösterip göstermediğine bakılmıştır. Sonraki aşamada ise, araştırmanın teorik zeminine göre elde edilen temalar, birbirleriyle olan ilişkilerine göre bir ağ haritası şeklinde düzenlenerek yerleştirilip ana ve alt temalar elde edilmiştir. Araştırmada, sözü edilen tematik veri analizi, Nvivo 10 yazılım programında yürütülmüştür.

Araştırma etiği bağlamında çalışmada dokümanların özgünlüğünü teyit etmek için kullanılan web sitelerinin URL'sine dikkat edilerek belgeyi paylaşan kurumların otoritesi ve güvenilirliği doğrulanmıştır. Ayrıca dokümanların özel bir kişi/grup veya saygın bir kurum tarafından paylaşılıp paylaşılmadığını anlamak için alan adı uzantılarına ve verilerin toplandığı tarih için en son yayınlanan belgeler olmasına dikkat edilmiştir.

Araştırmada ulaşılan dokümanların analizinde tutarlılığı (iç güvenilirliği) sağlamak amacıyla altı üniversiteden elde edilen belgeler nitel araştırma ve yayın etiği konusunda çalışmaları olan Eğitim Programları ve Öğretim alanındaki bir uzman tarafından analiz edilmiştir. Ardından araştırmacı ile uzmanın kodlamaları karşılaştırılmış; iki taraf görüş ayrılığı bulunan kodlar üzerinde tartışmış ve uzlaşmaya varılmıştır. Araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100 formülünden yararlanılarak hesaplanan iki taraf arasındaki görüş birliği oranı, %95 olarak belirlenmiştir. Bu güvenilirlik çalışmasının yanı sıra ulaşılan bulgular düzenli olarak tez danışmanı tarafından incelenmiş ve belli aralıklarla bir araya gelinerek araştırmacı ile danışman arasında sonuçların geçerliliği değerlendirilmiştir.

Bulgular

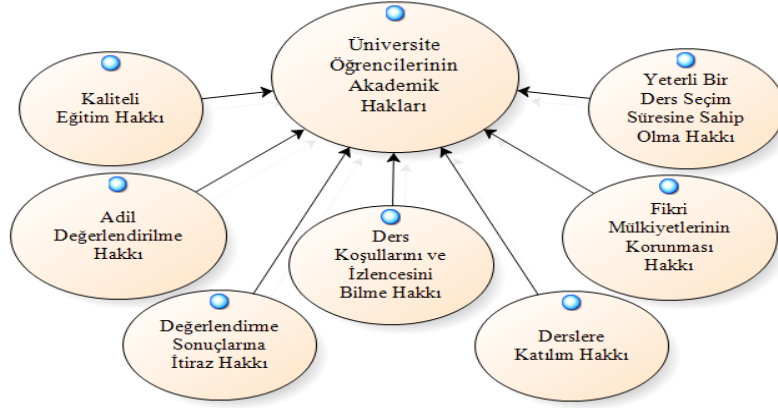
Araştırma kapsamında belirlenen üniversitelerin etik kodlarına ilişkin dokümanlar analiz edildiğinde, yükseköğretim öğrencilerinin sahip oldukları etik hakların “*Akademik Haklar*” ve “*Akademik Olmayan Haklar*” olmak üzere iki ana temada toplandığı belirlenmiştir.

Üniversite Öğrencilerinin Akademik Hakları

Üniversite öğrencilerinin sahip oldukları akademik haklar, Şekil 1’de görüldüğü üzere “*Kaliteli Eğitim Hakkı*”, “*Adil Değerlendirilme Hakkı*”, “*Değerlendirme Sonuçlarına İtiraz Hakkı*”, “*Ders Koşullarını ve İzlenesini Bilme Hakkı*”, “*Derslere Katılım Hakkı*”, “*Fikri Mülkiyetlerinin Korunması Hakkı*” ve “*Yeterli Bir Ders Seçim Süresine Sahip Olma Hakkı*” olmak üzere yedi alt temada toplanmaktadır.

Şekil 1

Üniversite Öğrencilerinin Akademik Hakları

Kaliteli Eğitim Hakkı

Üniversite öğrencilerinin sahip oldukları akademik hakların başında “*Kaliteli Eğitim Hakkı*” gelmektedir. Kaliteli eğitim hakkı, üniversitelerin öğrencilerine öğrenim gördükleri konularda yeterli seviyede eğitim almalarını sağlamalarını, verdikleri eğitimin kalitesini korumak için makul bir çaba göstermelerini ve öğrencilerine çalışmalarını için güvenli ve uygun çalışma alanları sağlamalarını içerir. McGill Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “*Öğrencilerin kaliteli eğitim alma hakkı vardır. Üniversitenin ilgili yükümlülüğü şu durumlarda yerine getirilir: Üniversite, öğrencilere ilgili çalışma alanında yeterli düzeyde yeterlilik sağlayan bir eğitim sunar; üniversite, verdiği eğitimin kalitesini korumak için makul olan her türlü çabayı gösterir ve üniversite, öğrenme ve çalışma için güvenli ve uygun koşulların sağlanması da dâhil olmak üzere öğrenci topluluğu için öğrenme ve değerlendirme faaliyetleri için uygun bir ortam sağlamak için her türlü makul çabayı gösterir.*”

Adil Değerlendirilme Hakkı

“*Adil değerlendirilme hakkı*”, öğrencilerin bir dersteki performanslarının adil ve makul değerlendirilmesini, bu değerlendirmenin ders içeriğini yansıtmasını ve öğrencilerin kişisel veya siyasi inançlarına göre değil performanslarına göre değerlendirilmesini içermektedir. Bu başlıkla ilgili doğrudan alıntı şu şekildedir: Northwestern Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “*Öğrenci, kişisel veya siyasi inançlarına göre değil, akademik kredi vermek amacıyla bilgi ve akademik performansına göre değerlendirilecektir. Sınıftaki öğretmen-öğrenci ilişkisi gizlidir ve bir öğrencinin ders çalışmasıyla bağlantılı olarak ifade*

ettiği kişisel veya siyasi inançlarının ifşası, öğrencinin açık izni olmadan kamuya açıklanmayacaktır.”

Değerlendirme Sonuçlarına İtiraz Hakkı

Öğrencilerin akademik haklarından bir diğeri olan “Değerlendirme Sonuçlarına İtiraz Hakkı” öğrencilere notlarının ilan edilmesinden sonra makul bir süre içinde aldıkları puanlar veya değerlendirmeler hakkında başvuruda bulunmalarını sağlamaktadır. Princeton Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “Ders notunun hatalı verildiğini veya dersin belirtilen puanlama anahtarına uymadığını düşünen bir öğrenci, dersin öğretim elemanı ile konuşarak başlamalıdır. Sorun çözülmezse, bir sonraki adım bölüm başkanı (veya lisans eğitim direktörü) veya dersin verildiği programın direktörü ile görüşmek olacaktır. Öğrenci başka bir itirazda bulunmak isterse, durum kolej dekanına bildirilebilir. İstisnai durumlarda, bu görüşmelerin tatmin edici bir anlayış sağlamadığı durumlarda, Fakülte Sınavlar ve Başarı Durumu Komitesine resmi bir itirazda bulunulabilir.”

Ders Koşullarını ve İzlencesini Bilme Hakkı

Üniversite öğrencilerinin sahip oldukları bir diğer akademik hak olan “Ders Koşullarını ve İzlencesini Bilme Hakkı” öğrencilerin ders seçimi ve kaydı konusunda doğru karar verebilmeleri için yeterli bilgiye ulaşmalarını sağlayan bir haktır. Bu hak kapsamında öğrenciler, ders açıklamalarına, dersin ön koşullarına, dersin değerlendirme yöntemine ulaşabilmelidirler. McGill Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “Öğrenciler, ders seçimi ve kaydı hakkında bilinçli kararlar verebilmeleri için yeterli bilgi alma hakkına sahiptir. Bu bilgi, uygun olduğunda şunları içermelidir: (i) Ders açıklamaları, (ii) Derslerin ön koşulları, (iii) Kurs mevcudiyeti, (iv) Değerlendirme yöntemi. Öğrenciler, kayıt oldukları her ders için dersin ilk haftasında verilmek üzere ayrıntılı ve eksiksiz bir ders taslağına sahip olma hakkına sahiptir. Bu bilgi, uygun olduğunda aşağıdakileri içermelidir: (i) Derste ele alınacak konuların bir açıklaması, (ii) Gerekli ve tavsiye edilen okumaların veya diğer materyallerin bir listesi, (iii) Derste kullanılacak değerlendirme araçlarının tanımı, (iv) Her öğrencinin derecelendirilmek üzere İngilizce veya Fransızca yazılı çalışmalarını sunma hakkına sahip olduğuna dair bir beyan (bir dilde yeterlilik kazanmanın amaçlarından biri olduğu dersler için geçerli değildir), (v) Eğitmenin iletişim bilgileri, ofis konumu ve uygunsa ofis saatleri.”

Derslere Katılım Hakkı

Öğrencilerin akademik haklarından biri olan “*derslere katılım hakkı*”, öğrencilerin üniversite tarafından sağlanan akademik ve akademik olmayan fırsatlara eşit derecede erişebilmelerini ve haklarında kendilerinin ve üniversitenin esenliği ve güvenliğiyle ilgili aksi bir durum olmadıkça, kampüste kalmalarını ve derslere girebilmelerini sağlayan bir haktır. Northwestern Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “*Bir öğrenci, fiziksel veya duygusal güvenliği ve esenliğiyle ilgili nedenler veya öğrencilerin, fakültenin, personelin veya Üniversite mülkünün güvenliği ve esenliğiyle ilgili nedenler dışında, kampüste bulunmakta ve cezai veya hukuki suçlamalarla ilgili dava açılana kadar derslere katılmakta özgürdür.*”

Fikri Mülkiyetlerinin Korunması Hakkı

Öğrencilerin akademik haklarından biri olan “*Fikri Mülkiyetlerin Korunması Hakkı*”, öğrencilerin akademik çalışmalarının, katkılarının ve fikri mülkiyet haklarının tanınmasını ve korunmasını içermektedir. McGill Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “*Öğrenciler, akademik çalışmalarını, katkılarını ve fikri mülkiyet haklarını tanıma ve koruma hakkına sahiptir.*”

Yeterli Bir Ders Seçim Süresine Sahip Olma Hakkı

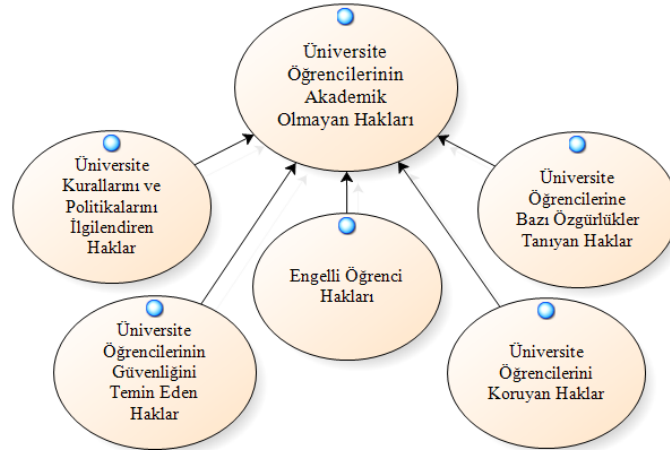
“*Yeterli Bir Ders Seçim Süresine Sahip Olma Hakkı*” kapsamında öğrencilere, ders ve ders yükü seçmelerine izin verildiği durumlarda makul ders değiştirme süresi tanımaktadır. McGill Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “*Öğrencilerin ders veya ders yükü seçmesine izin verildiği durumlarda, Üniversite makul bir ders süresi değişikliği sağlayacaktır*”

Üniversite Öğrencilerinin Akademik Olmayan Hakları

Üniversitelerden elde edilen verilere göre üniversite öğrencilerinin akademik olmayan hakları Şekil 2’de görüldüğü gibi, “*Üniversite Kurallarını ve Politikalarını İlgilendiren Haklar; Üniversite Öğrencilerinin Güvenliğini Temin Eden Haklar; Engelli Öğrenci Hakları; Üniversite Öğrencilerini Koruyan Haklar ve Üniversite Öğrencilerine Bazı Özgürlükler Tanıyan Haklar*” olmak üzere beş başlık altında toplanmıştır.

Şekil 2

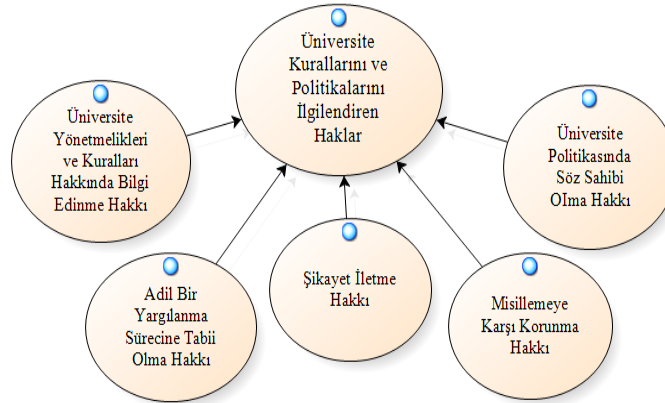
Üniversite Öğrencilerinin Akademik Olmayan Hakları

Üniversite Kurallarını ve Politikalarını İlgilendiren Haklar

Öğrencilerin akademik olmayan haklarından ilki olan “Üniversite Kurallarını ve Politikalarını İlgilendiren Haklar” kendi içinde altı alt başlık içermektedir. Bunlar Şekil 3’te de gösterildiği üzere, “Üniversite Yönetmelikleri ve Kuralları Hakkında Bilgi Edinme Hakkı”, “Adil Bir Yargılanma Sürecine Tabii Olma Hakkı”, “Şikâyet İletme Hakkı”, “Misillemeye Karşı Korunma Hakkı” ve “Üniversite Politikasında Söz Sahibi Olma Hakkı”dır. **Şekil 3**

Üniversite Kurallarını ve Politikalarını İlgilendiren Haklar

Üniversite Yönetmelikleri ve Kuralları Hakkında Bilgi Edinme Hakkı

Üniversite kurallarını ve politikalarını ilgilendiren hakların başında “Üniversite Yönetmelikleri ve Kuralları Hakkında Bilgi Edinme Hakkı” gelmektedir. Bu hak öğrencilerin önceden veya talep etmeleri durumunda, üniversitelerinin sahip olduğu öğrenci etik kodları ve üniversite kural ve yönetmelikleri hakkında bilgilendirilmeleri anlamında gelmektedir. Michigan Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “Öğrencilerin ayrıca bu

bildirim hakkında eğitim alma hakları vardır ve üniversite, öğrencilere bu bildirim içeriği hakkında eğitim verme sorumluluğuna sahiptir. Öğrenciler, sorumluluklarına ek olarak bu bildirimde belirtilen hakları konusunda bilgilendirilecektir.”

Adil Bir Yargılanma Sürecine Tabii Olma Hakkı

Üniversite kurallarını ve politikalarını ilgilendiren haklar altında ele alınan bir diğer hak “Adil Bir Yargılanma Sürecine Tabii Olma Hakkı”dır. Bu hak öğrencilere verilen hakların, herhangi bir üniversite politikası veya yönetmeliği tarafından ihlal edilmemesini; öğrencilerin, tarafsız bir komite tarafından tam, eşit ve adil bir şekilde yargılanmalarını ve tüm disiplin meselelerinin adil ve tutarlı bir şekilde ele alınmasını garantilemektedir. Cornell Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “Yargı sürecinde öğrenci, aşağıdaki durumlarda birincil duruşma kararının gözden geçirilmesini isteyebilir: 1. Prosedürün uygunsuz veya adil olmadığına inanıyorsa, 2. Öğretim üyesinin bulgusuna itiraz ederse, 3. Suç dikkate alındığında cezanın çok katı olduğuna inanıyorsa.”

Şikâyet İletme Hakkı

Üniversitelerden elde edilen verilere göre üniversite kurallarını ve politikalarını ilgilendiren haklar altında ele alınan haklardan biri de “Şikâyet İletme Hakkı”dır. Şikâyet iletme hakkı, öğrencilerin şikâyetlerini üniversite görevlilerine iletebilmelerini ve tatmin edici bir yanıt alamadıklarında bir üst makama başvurma hakkına sahip olabildiklerini göstermektedir. Princeton Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “Şikâyeti olan bir lisans öğrencisi, öncelikle bunu ilgili öğretim üyesinin dikkatine sunmalıdır. Şikâyet bu şekilde giderilemezse, öğrenci konuyu ilgili bölüm başkanı ile görüşmelidir. Öğrenci tatmin edici bir çözüm bulunmadığını hissederse, öğrenci şikâyetini kolej dekanına sunabilir. Dekan, şikâyetin fakülte suiistimaliyle ilgili sorunları gündeme getirdiğini belirlemediği sürece, kolej dekanı şikâyetin tüm yönlerini çözer; bu durumda dekan, şikâyetin bu kısımlarını fakülte dekanına iletmelidir. Fakülte dekanı, fakültenin görevi kötüye kullanma sorunları hakkında bir karar verir ve bu sorunların çözümü konusunda tavsiyelerde bulunmak üzere özel bir fakülte komitesi atamayı seçebilir.”

Misillemeye Karşı Korunma Hakkı

Üniversitelerden elde edilen verilere göre üniversite kurallarını ve politikalarını ilgilendiren haklar altında ele alınan haklardan bir diğeri de “*Misillemeye Karşı Korunma Hakkı*”dır. Bu hak, üniversitenin izlediği politika ya da kuralların ihlal edildiği olası durumları üniversitenin ilgili birimine aktaran; yanlış davranışlarla ilgili endişelerini dile getiren ya da herhangi bir şikâyet çözüm sürecine katılan öğrencilerin, misillemeye (makul bir kişiyi bildirimde bulunmaktan veya şikâyet inceleme sürecine katılmaktan caydıracak herhangi bir olumsuz eylem, taciz, tehdit veya diğer davranış) maruz kalmamalarını güvence altına alır. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü’nün (MIT) etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “*MIT, topluluğun herhangi bir üyesinin, iyi niyetle MIT politikasının olası bir ihlali veya diğer yanlış davranışlarla ilgili endişelerini dile getiren veya herhangi bir Enstitü şikâyet çözüm sürecine katılan herhangi bir kişiye karşı misillemede bulunmasını yasaklar. Bu misilleme yapmama politikası, bir olayı bildiren, şikâyette bulunan veya başka bir şekilde bir politika ihlali veya başka bir suistimal hakkında endişelerini dile getiren kişiler için geçerlidir; bu kişilere bazen bilgi uçuran denir... Muhtemel misilleme örnekleri aşağıdakileri içerir, ancak bunlarla sınırlı değildir: • Aleyhte istihdam eylemi (ör. fesih, rütbe düşürme, maaşta azalma, programda veya çalışma yerinde olumsuz değişiklik, yersiz olumsuz referans veya işle ilgili fırsatlardan, konferanslardan veya diğer faaliyetlerden dışlanma) • Bir Enstitü eğitim programıyla ilgili olumsuz eylem (ör. yersiz olumsuz referans, notlarda, ders programında veya araştırma fırsatlarında veya finansmanda olumsuz değişiklik) • Takip etme, taciz, korkutma, tehdit etme veya fiziksel şiddete başvurma • Araştırma veya bursla ilgili olumsuz eylem (örneğin, araştırma ödeneğinden çıkarılma, araştırma fonlarına erişimin kısıtlanması, yazarlığın makaleden çıkarılması, hakemlik sırasında bir makalenin reddedilmesi, meslektaşlarına veya öğrencilere çalışmalarından alıntı yapmamalarını önerme) • Bir üçüncü taraftan misilleme davranışında bulunmasını teşvik etmek veya istemek.*”

Üniversite Politikasında Söz Sahibi Olma Hakkı

Üniversite kurallarını ve politikalarını ilgilendiren haklar altında ele alınan son hak ise “*Üniversite Politikasında Söz Sahibi Olma Hakkı*”dır. Bu hak ile öğrenci görüşleri üniversite kararlarına dâhil edilir ve öğrenciler kendilerini ilgilendiren konularda söz sahibi olma hakkına sahip olurlar. Northwestern Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “*Öğrencilerin görüş ve refahı, üniversite politikasının oluşturulmasında dikkate alınacaktır. Öğrenciler üniversite topluluğunun üyeleri olarak üniversite komitelerinde temsil*

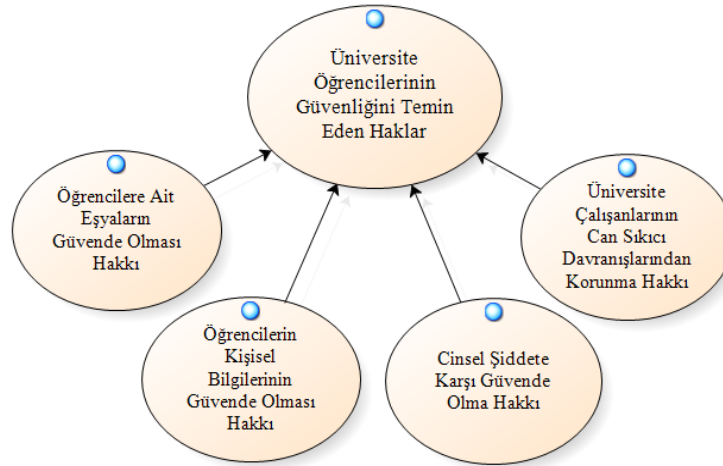
edilecek ve öğrencileri etkileyen kararlarda öğrencilere danışılacaktır.”

Üniversite Öğrencilerinin Güvenliğini Temin Eden Haklar

Üniversite öğrencilerinin akademik olmayan haklarından elde edilen bir diğer başlık da “Üniversite Öğrencilerinin Güvenliğini Temin Eden Haklar”dır. Şekil 4’te gösterildiği gibi, üniversite öğrencilerinin güvenliğini temin eden haklar kendi içinde “Öğrencilere Ait Eşyaların Güvende Olması Hakkı”, “Öğrencilerin Kişisel Bilgilerinin Güvende Olması Hakkı”, “Cinsel Şiddete Karşı Güvende Olma Hakkı” ve son olarak “Üniversite Çalışanlarının Can Sıkıcı Davranışlarından Korunma Hakkı” olarak dört alt başlığa ayrılmıştır.

Şekil 4

Üniversite Öğrencilerinin Güvenliğini Temin Eden Haklar

Öğrencilere Ait Eşyaların Güvende Olması Hakkı

Öğrencilerin güvenliğini temin eden haklar başlığı altında ilk oluşan hak “Öğrencilere Ait Eşyaların Güvende Olması Hakkı”dır. Bu hak öğrencilerin sahip olduğu eşyaların, yasalara ve üniversite politikasına aykırı olmamaları koşuluyla, güvencede olmasını ve bu eşyaların makul sebepler olmaksızın aranmayacağını ve onlara el konulmayacağını garantilemektedir. Northwestern Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “Öğrencilerin, sahip oldukları eşyalarını yasalara veya Üniversite politikasına aykırı olmaması koşuluyla güvende tutma hakları vardır. Üniversite, öğrencilerin eşyalarını makul olmayan bir şekilde aramayacak veya bunlara el koymayacaktır.”

Öğrencilerin Kişisel Bilgilerinin Güvende Olması Hakkı

Üniversite öğrencilerinin güvenliğini temin eden haklar başlığı altında oluşan diğer bir başlık da “*Öğrencilerin Kişisel Bilgilerinin Güvende Olması Hakkı*”dır. Bu hak öğrencilere ait kişisel bilgilerin, kanunen gerekli olmadıkça veya öğrenci tarafından izin verilmedikçe, üniversite tarafından üçüncü bir tarafa açıklanamayacağını ve üniversitenin, öğrencilerin elektronik bilgilerine öğrencilerin izni olmadan ulaşamayacağını garantilemektedir. Harvard Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “*Üniversite, kullanıcının elektronik bilgilerine erişmeyi planladığında, bu kullanıcıya normal olarak bildirimde bulunulmalıdır. Erişim anında veya bundan sonra mümkün olan en kısa sürede bildirimde bulunmak için tüm makul çaba gösterilmelidir. Bu bilgiler, belirli bir kullanıcıyla ilişkili dosyalarda ve hesaplarda bulunan e-postalar, sesli postalar ve kısa mesajlar ve bunların ilişkili meta verileri dâhil olmak üzere belgeler ve sohbetlerdir.*”

Cinsel Şiddete Karşı Güvende Olma Hakkı

Üniversite öğrencilerinin güvenliğini temin eden haklar başlığı altında oluşan bir diğer başlık da “*Cinsel Şiddete Karşı Güvende Olma Hakkı*”dır. Bu hak, üniversitelerin, cinsel şiddetin önlenmesi ve buna yanıt verilmesi konusunda kendi toplumunu eğitmek için uygun programlar ve kaynaklar sağlamasını; üniversitelerin kendi öğrencilerinin, personelinin ve öğretim üyelerinin dâhil olduğu cinsel şiddet olaylarını ve şikâyetlerini yanıtlamasını ve cinsel şiddetten etkilenen üyelerine destek sağlamasını; üniversitelerin öğrencilerine, cinsel saldırı ve cinsel taciz dâhil cinsel şiddete maruz kalmayacakları güvenli bir kampüs ortamında çalışmalarını ve yaşamalarını taahhüt etmesini ve üniversitelerin, cinsel şiddet iddiasıyla başlatılan bir üniversite sürecine dâhil olmuş birine ya da cinsel şiddet olayını ifşa eden veya raporlayan birine karşı misilleme yapılmasına izin vermemesini içermektedir. *Toronto Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “Toronto Üniversitesi topluluğunun tüm üyeleri, cinsel saldırı ve cinsel taciz de dâhil olmak üzere cinsel şiddetin bulunmadığı bir kampüs ortamında çalışma ve yaşama becerisine sahip olmalıdır. Cinsel şiddet, bireylerin, toplulukların ve toplumun sağlığını, esenliğini ve güvenliğini baltalayan ciddi bir sorundur. Cinsel şiddetin nedenlerini ve sonuçlarını ele almak, hükümetlerin, kurumların ve vatandaşların kasıtlı ve kolektif çabalarını gerektirir. Üniversite, cinsel şiddetin önlenmesi ve buna yanıt verilmesi konusunda kendi toplumunu eğitmek için uygun programlar ve kaynaklar sağlamayı taahhüt eder. Üniversite, öğrencilerinin, personelinin ve öğretim üyelerinin dâhil olduğu cinsel şiddet olaylarını ve şikâyetlerini yanıtlamayı ve ele almayı ve cinsel şiddetten*

etkilenen topluluk üyelerinin destek almasını sağlamayı taahhüt eder. Üniversite, cinsel şiddetin cinsiyet, cinsel yönelim, cinsel kimlik veya ifade veya ilişki durumundan bağımsız olarak bireyler arasında meydana gelebileceğini kabul eder.”

Üniversite Çalışanlarının Can Sıkıcı Davranışlarından Korunma Hakkı

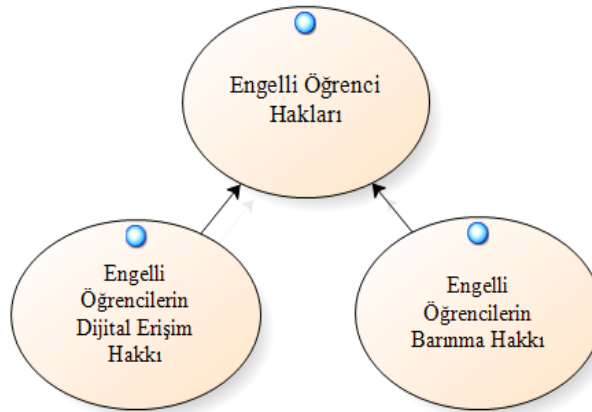
Üniversite öğrencilerinin güvenliğini temin eden haklar başlığı altında oluşan son başlık “Üniversite Çalışanlarının Can Sıkıcı Davranışlarından Korunma Hakkı”dır. Bu hak üniversite öğrencilerinin, üniversite personeli tarafından sergilenen can sıkıcı davranışlardan korunmasını temin etmektedir. McGill Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “Öğrencilerin, Üniversitenin resmi sıfatıyla hareket eden bir temsilcisi tarafından sergilenen can sıkıcı davranışlardan muaf olma hakları vardır.”

Engelli Öğrenci Hakları

Üniversite öğrencilerinin akademik olmayan haklarından biri de “Engelli Öğrenci Hakları”dır. Bu haklar kapsamında oluşan iki alt başlık Şekil 5’te görüldüğü gibi “Engelli Öğrencilerin Dijital Erişim Hakkı ve Engelli Öğrencilerin Barınma Hakkı”dır.

Şekil 5

Engelli Öğrenci Hakları

Engelli Öğrencilerin Dijital Erişim Hakkı

Engelli öğrenci haklarından biri olan “Engelli Öğrencilerin Dijital Erişim Hakkı”, engelli öğrencilerin de diğer öğrenciler gibi üniversitelerinin web sitesine erişimlerinin sağlanması için kullanıcı deneyimlerinin iyileştirilmesini ve engelli bireylerin ihtiyaçlarına cevap verilmesini garantilemektedir. Harvard Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu

şekildedir: “Harvard Üniversitesi, web sitelerini erişilebilir kılmaya kararlıdır. Bu taahhüde uygun olarak ve erişilebilir dijital içeriğin genel olarak herkes için kullanılabilirliği artırdığı bilinciyle, bu politika engelli kişiler için kullanıcı deneyimini iyileştirmek üzere oluşturulmuştur.”

Engelli Öğrencilerin Barınma Hakkı

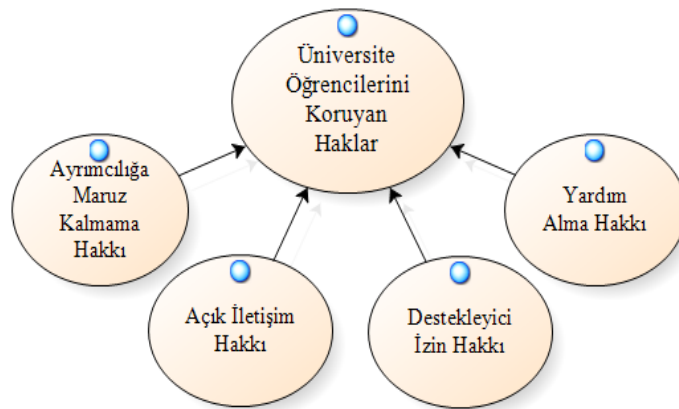
Engelli öğrenci haklarından bir diğeri ise “Engelli Öğrencilerin Barınma Hakkı”dır. Bu hak, engelli öğrencilerin üniversitelerinin sunduğu fırsatlara ve tüm olanaklara eşit düzeyde erişebilmeleri için barınma ihtiyaçlarının kolaylaştırılması anlamına gelmektedir. Şikago Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “Üniversite, her bireyin akademik, kişisel ve işle ilgili ihtiyaçlarını desteklemeye çalışır ve engelli öğrencilerin üniversite yaşamına tam katılımını kolaylaştırmayı taahhüt eder. Engelli Öğrenci Hizmetleri Ofisi, tüm engelli öğrencilere kaynak, destek ve barınma sağlamak için çalışır ve üniversite topluluğuna tam katılımlarını engelleyebilecek fiziksel ve davranışsal engelleri kaldırmak için çalışır.”

Üniversite Öğrencilerini Koruyan Haklar

Üniversite öğrencilerinin akademik olmayan hakları başlığı altında ele alınan bir diğer başlık ise “Üniversite Öğrencilerini Koruyan Haklar”dır. Şekil 6’da görüldüğü gibi bu hak altında “Ayrımcılığa Maruz Kalmama Hakkı”, “Açık İletişim Hakkı”, “Destekleyici İzin Hakkı” ve “Yardım Alma Hakkı” olarak dört adet alt başlık yer almaktadır.

Şekil 6

Üniversite Öğrencilerini Koruyan Haklar

Ayrımcılığa Maruz Kalmama Hakkı

Üniversite öğrencilerini koruyan hakların başında “*Ayrımcılığa Maruz Kalmama Hakkı*” gelmektedir. Bu hak kapsamında öğrencilerin yaş, siyasi inanç, dil, etnik köken, din, sosyal durum, aile durumu, ırk, renk, cinsiyet veya toplumsal cinsiyet, cinsel kimlik veya ifade, cinsel yönelim ve medeni durum temelinde taciz ve ayrımcılığa maruz kalmama hakkı da dâhil olmak üzere eşitlik, onur ve saygıyla muamele görme hakkına sahip olduğu temin edilmektedir. Üniversitelerin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntılar şu şekildedir: “*İrk, renk, cinsiyet, cinsel yönelim, din, ulusal veya etnik köken, yaş, engellilik veya engelli ya da Vietnam Dönemi gazisi statüsü temelinde ayrımcılığa uğramama hakkı.*” Pensilvanya Üniversitesi. “*Johns Hopkins Üniversitesi, çeşitliliği teşvik etmek ve kapsayıcı bir kampüs kültürü oluşturmak için çalışırken... yasa dışı ayrımcılığı yasaklar.*” Johns Hopkins Üniversitesi

Açık İletişim Hakkı

Üniversite öğrencilerini koruyan haklardan bir diğeri “*Açık İletişim Hakkı*”dır. Açık iletişim hakkı öğrencilere, yaşadıkları sorunlarla ilgili üniversitenin yetkili birimlerine başvurduklarında, meselelerinin açık ve dürüst bir iletişim diliyle çözüleceğinin garantisini vermektedir. İsviçre Federal Teknolojileri Üniversitesi’nin (ETH Zurich) etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “*Çatışmaları çözümlerken, birbirimizle iyi niyet ruhu içinde açık bir şekilde iletişim kurarız. Çatışmalar, etkili bir çözüm üretmek için adil ve objektif bir şekilde çözülür. Kültürümüz güven üzerine kuruludur, yapıcı eleştirileri memnuniyetle karşılıyoruz ve diyaloga dayalı açık yönetim kültürünü destekleriz.*”

Destekleyici İzin Hakkı

Üniversite öğrencilerini koruyan haklardan bir diğeri de “*Destekleyici İzin Hakkı*”dır. Destekleyici izin hakkı öğrenci davranışlarının, kendilerine ve başkalarına zarar verme ihtimali oluşturduğunda veya zarar verdiğinde, öğrencilere sağlanacak destek ve seçenekler için yeterli bir süre sağlamaktadır. Toronto Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “*Destekleyici İzinler Politikası, ilgili davranışın ciddi akıl sağlığı veya diğer sorunların bir sonucu olduğuna inanılan nadir durumlarda desteklerin ve seçeneklerin mevcut olmasını sağlamak için bir süreç sağlar. Politika, ilgili davranışın başkalarına zarar verme riski oluşturduğu veya bir öğrencinin eğitime devam etmek için gerekli olan temel faaliyetlerde bulunmadığı durumlar için özel olarak oluşturulmuştur. İstisnai durumlarda ve o zaman bile,*

yalnızca öğrenciler için çok önemli prosedürel güvenceler ve konaklama ve destekleyici kaynakları keşfetmeye yönelik titiz bir yaklaşımla kullanılmak üzere tasarlanmıştır.”

Yardım Alma Hakkı

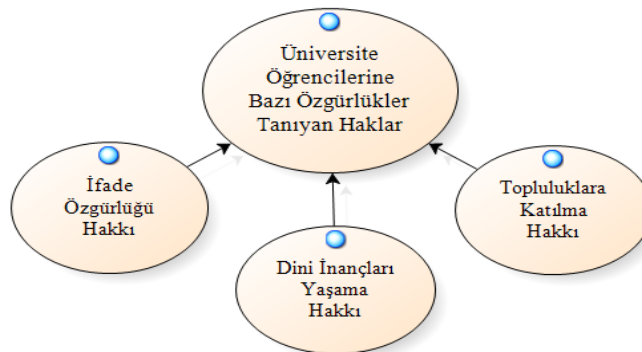
Üniversite öğrencilerini koruyan haklardan sonuncusu ise “Yardım Alma Hakkı”dır. Yardım alma hakkı, öğrencilerin kendileri için mevcut olan tavsiye ve yardımların farkında olmalarını; yaşadıkları sorunlar veya kariyer seçenekleri gibi konularda yardım alabileceklerini; kamu finansman kuruluşları tarafından sunulan mali yardımlara ulaşmalarını, uygun görüldükleri finansman kaynaklarına eşit erişim sağlamalarını ve finansman kararlarından adil ve tarafsız bir şekilde yararlanmalarını içermektedir. İsviçre Federal Teknolojileri Üniversitesi’nin (ETH Zurich) etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “ETH Zürih’in, personel ve öğrencilere tavsiye ve destek sağlamaya hazır bir dizi bağlantısı vardır. Bu bağlantılar mevcut seçenekleri açıklayabilir ve gerekirse etkilenenleri ETH uzman birimlerin yönlendirebilirler. Uygunsuz davranışa tanık olan veya bu davranışı kişisel olarak deneyimleyen herhangi bir personel veya öğrenci, özellikle doğrudan bir itiraz uygunsuz davranışı durduramazsa, ETH Zürih’in uzman birimlerinden birinden tavsiye alabilir. Tüm konular gizlilik içinde ele alınacaktır. Uzmanlarımız, durumu netleştirmenize, gerekirse diğer dâhili uzmanlara danışmanıza ve hangi adımların atılması gerektiğine karar vermenize yardımcı olacaktır.”

Üniversite Öğrencilerine Bazı Özgürlükler Tanıyan Haklar

Üniversite öğrencilerinin akademik olmayan haklarından elde edilen son başlık “Üniversite Öğrencilerine Bazı Özgürlükler Tanıyan Haklar”dır. Bu başlık altında, Şekil 7’de görüldüğü gibi “İfade Özgürlüğü Hakkı”, “Dini İnançları Yaşama Hakkı” ve “Topluluklara Katılma Hakkı” olarak dört alt başlık ortaya çıkmıştır.

Şekil 7

Üniversite Öğrencilerine Bazı Özgürlükler Tanıyan Haklar

İfade Özgürlüğü Hakkı

Üniversite öğrencilerine bazı özgürlükler tanıyan haklar altında ortaya çıkan ilk başlık “İfade Özgürlüğü Hakkı”dır. İfade özgürlüğü hakkı, öğrencilere görüş ve düşüncelerini özgürce ifade edebilme hakkı tanımaktadır. Bu hak kapsamında öğrenciler araştırmalarda, sınıf tartışmalarında ve sunulan fikirlere karşı alternatif fikirler savunmakta özgürdürler. Aynı zamanda üniversiteler başkalarının özgürlükleri tehlikeye girmedikçe, barışçıl muhalefet eylemlerine, protestolara, gözcülüğe ve broşür vb. yazılı materyal dağıtımına da izin verir. İfadelerini özgür şekilde ifade etmeleri kapsamında öğrencilere, yurt girişlerine, yemekhanelere, akademik ve idari binalara, dış mekân büfelerine, elektrik direklerine, ilan tahtalarına ve ilan panolarına her türlü afiş veya ilan yapıştırma özgürlüğü tanınmaktadır. Aşağıda ilgili hakla alakalı üniversitelerden edinilen doğrudan alıntılar yer almaktadır. Yale Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “*Üniversite camiasının bazı üyeleri sosyal ve etik sorumluluklarını yerine getirmede başarısız olsalar bile, üniversitenin en önemli yükümlülüğü onların ifade özgürlüğü haklarını korumaktır. Bu yükümlülük uygun resmi yaptırımlarla uygulanabilir ve uygulanmalıdır.*”

Dini İnançları Yaşama Hakkı

Üniversite öğrencilerine bazı özgürlükler tanıyan haklar altında ortaya çıkan diğer başlık ise “Dini İnançları Yaşama Hakkı”dır. Bu hak sayesinde üniversiteler, dini kutsal günlerini kutlayan öğrencilerin ihtiyaçlarını makul bir şekilde karşılama ve öğrencilerin akademik çalışmalarını yaparken dini inançlarını yaşamalarına destek olma sözü vermektedir. Toronto Üniversitesi’nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: “*Politikada belirtildiği gibi, üniversite çok çeşitli geçmişlere, kültürel geleneklere ve manevi inançlara sahip öğrencileri, personeli ve öğretim üyelerini memnuniyetle karşılar ve içerir. Toronto Üniversitesi’nin politikası dini kutsal günleri kutlayan öğrencilerin ihtiyaçlarını makul bir şekilde karşılamaktır.*”

Topluluklara Katılma Hakkı

Üniversite öğrencilerine bazı özgürlükler tanıyan haklar altında ortaya çıkan son başlık “Topluluklara Katılma Hakkı”dır. Bu hak kapsamında üniversiteler, öğrencilerine entelektüel, dini, sosyal, ekonomik veya kültürel amaçlarla herhangi bir grup oluşturma veya siyasal dernekler kurma ve bunlara katılma; halka açık toplantılar düzenleme, halka açık gösteriler yapma ve düzenli bir şekilde grev yapma; fikirleri yazılı, işaretli ve sesli savunma ve yayınlama

özgürlükleri tanımaktadır. Üniversitelerden bu hakla ilgili edinilen doğrudan alıntılar şu şekildedir: Harvard Üniversitesi'nin etik kodlarından edinilen doğrudan alıntı şu şekildedir: *“Üniversitenin tüm üyeleri, ilgilendikleri konularda herhangi bir uygun yolla harekete geçmek için baskı yapma hakkına sahiptir. Üniversite, üyelerinin siyasi dernekler kurma ve bunlara katılma, halka açık toplantılar düzenleme, halka açık gösteri yapma ve düzenli bir şekilde grev yapma ve fikirleri yazılı, işaretle ve sesle savunma ve yayınlama haklarını onaylamalı, güvence altına almalı ve korumalıdır.”*

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Yükseköğretim öğrencilerinin etik haklarını tanımlayan davranış kodlarının belirlenmesini amaçlayan bu çalışmada, öncelikle, öğrencilerin akademik ve akademik olmayan haklara bir bütün olarak sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin akademik hakları, *kaliteli eğitim, adil değerlendirilme, değerlendirme sonuçlarına itiraz etme, ders koşullarını ve izlencesini bilme, derslere katılım, fikri mülkiyetlerinin korunması ve yeterli bir ders seçim süresine sahip olma* iken akademik olmayan hakları *üniversite kurallarını ve politikalarını ilgilendiren haklar, engelli öğrenci hakları, üniversite öğrencilerini koruyan haklar ve üniversite öğrencilerine bazı özgürlükleri tanıyan haklardır.*

Yükseköğretim öğrencilerinin sahip olduğu akademik haklardan biri, kaliteli eğitim hakkıdır. Yükseköğretim kurumlarının görevlerinden biri, yetiştirdikleri öğrencilerin, topluma erişebilecekleri bir kültürel seviyeye sahip olması ve iş piyasasına girmeleri için gereken becerilerinin gelişimine katkı sağlamaktır (Mion & Bonfanti, 2019). Yükseköğretim öğrencilerinin, çağın gereksinimlerine göre tasarlanan, hedefleri açık ve ulaşılabilir olan, kişisel ve sosyal becerileri geliştiren, öğrencileri mezuniyet sonrası icra edilecek mesleğin gereklilikleriyle donatan, ulusal hedeflere göre tasarlanmış ve uluslararası standartları taşıyan zengin bir programda öğrenim görme hakkı vardır. Araştırmaya dahil olan üniversiteler öğrencilerine bu hakkı temin edeceklerini garanti etmektedir.

Yükseköğretim öğrencilerinin sahip olduğu akademik haklardan bir diğeri ise adil değerlendirilme hakkıdır. Sınav uygulamasında adillik, sınava katılanların yaş, cinsiyet, engellilik, ırk, etnik köken vb. özelliklerine bakılmaksızın herkes için adil olan bir değerlendirmeyi yürütme konusunda uyulan bir kuraldır. Ayrıca adillik, her katılımcının sınava hazırlanma fırsatına sahip olması ve sınavın amacına uygun olarak sınavın genel niteliği ve içeriği hakkında bilgilendirilmesi anlamına gelmektedir (Code of Fair Testing Practices in Education, 2004). Adil değerlendirme hakkı, yükseköğretim öğrencilerinin eğitim gördükleri

kurumlara olan inançlarını güvence altına alır ve rekabetçi bir iş piyasasında performanslarının doğru değerlendirilmesine yardımcı olur. Yine sınavlarla ilgili olarak yükseköğretim öğrencilerinin sahip olduğu bir diğer akademik hak, değerlendirme sonuçlarına itiraz etme hakkıdır. Sambell, McDowell ve Brown'ın (1997), yürütmüş olduğu “Değerlendirmenin Etkisi” adlı projede, alternatif değerlendirme yöntemlerinin öğrencilerin öğrenmeleri üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Öğrencilerden alınan veriler sonucunda; öğrencilerin geleneksel değerlendirme yöntemlerini, yalnızca nispeten önemsiz bir özellik olduğunu düşündükleri “iyi bir hafızaya” sahip olma derecesini ölçen adaletsiz bir değerlendirme olarak nitelendirdikleri tespit edilmiştir. Bu çalışma, değerlendirmeye tabii olan öğrencilerin değerlendirme süreci hakkında birtakım fikirlere sahip olup adillik kapsamında sınavlar hakkında yargıda bulunabileceklerini gösteren bir örnektir. Yükseköğretim kurumları, adil ve şeffaf bir değerlendirmenin gereği olarak öğrencilere değerlendirme sonuçlarına itiraz etme hakkı sunmalıdır. Bu sayede yükseköğretim kurumları, hem öğrencilerin gelecekleri için verilen önemli kararlarda düşüncelerine değer verildiğini hem de demokratik bir toplumun yansıması olarak üniversitelerin itirazları önemseydiğini kanıtlamış olmaktadır.

Yükseköğretim öğrencilerinin ayrıca derslere katılım hakkı vardır. Üniversiteler öğrencilerine, etkin katılım gösterecekleri imkânları sunma, onların çabalarını destekleme ve onları etkin katılım konusunda yönlendirme sorumluluklarını taşımaktadır (İlhan, Çam & Çam, 2018). Yükseköğretim öğrencilerinin kurumlarının sağladığı faaliyetlere katılım haklarının olması onların aidiyet duygularını geliştirdiği gibi çok yönlü kişisel gelişimlerine de destek olacak bir haktır.

Yükseköğretim öğrencilerinin akademik haklarından biri de fikri mülkiyetlerinin korunması hakkıdır. Öğrenciler, kendi eğitim kurumları içerisinde fikri mülkiyet yasası kapsamında bulunan ticari marka, ticari sır, patent ve telif hakkı gibi kategoriler altında korunacak ürünler oluşturabilir veya geliştirilmesine katkıda bulunabilirler (Herrington, 2010). Bu nedenle yükseköğretim kurumlarının kendi bünyelerinde ürettikleri fikri mülkiyetlerine gösterdikleri özeni, kendi öğrencilerinin ürünleri olan fikri mülkiyetlere de yansıtmaları ve onları korumaları gerekmektedir.

Yükseköğretim öğrencilerinin sahip olduğu akademik haklardan biri de yeterli bir ders seçim süresine sahip olma hakkıdır. Ders seçenekleri, derece gerekliliklerini yerine getirmek ve gelecekteki kariyerleri belirlemek için oldukça önemlidir. Öğrencilerin her zaman yeterli bilgiye

sahip olmamaları, ders seçimi konusunda doğru kararı vermelerini güçleştirebilir (Chang vd., 2022). Bu sebeple öğrencilerin ders seçimlerinde doğru karar vermeleri için kendilerine yeterli bir zaman tanınması gerekmektedir. Yeterli bir ders seçim süresine sahip olarak öğrenciler, dönem içinde seçtikleri derslerde akademik başarıları için gerekli olan kararları daha etkili verebilirler.

Üniversite öğrencilerinin sahip oldukları akademik olmayan haklardan biri, üniversite kurallarını ve politikalarını ilgilendiren haklardır. Bu haklar içinde öne çıkan bir hak, üniversite kural ve politikalarında söz sahibi olma hakkıdır. Bazı öğrencilere sorumluluk kavramını ve bu kavramın sonuçlarını öğretmenin ilk yolu, öğrencilerin hak ve sorumlulukların müzakeresine, tanımlanmasına ve gözden geçirilmesine sürekli katılımlarını sağlamaktır. Böylece öğrencilerin kendilerini hem haklara hem de sorumluluklara düşünceli bir şekilde adanmaları beklenebilir (Williamson, 1965). Öğrencilere üniversite politikasında söz sahibi olma hakkının tanınması, üniversite topluluğunun birer üyesi olan öğrencilerin bu topluma katkı sağlamalarını beraberinde getireceği gibi bu katkıdan doğan sorumlulukları taşımalarına da yardımcı olacaktır. Öğrenciler oluşumunda söz sahibi oldukları politikaları destekleyeceklerdir.

Üniversite kurallarını ve politikalarını ilgilendiren haklar içinde öne çıkan bir diğer hak da öğrencilerin üniversite yönetmelikleri ve kuralları hakkında bilgi edinme hakkıdır. Naeem, Bhatti & Hassan (2018), öğrenciler için nelerin intihal kapsamında algılandığı ve intihalin ne ölçüde öğrencilerin etik değerlerine aykırı olduğunu ortaya çıkarmayı hedefleyen bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonuçları öğrencilerin, intihalin kötü olduğunu ve kendi etik değerlerine aykırı olduğunu farkında olmalarına rağmen neyin intihal teşkil edip etmediğinin tam olarak farkında olmadıklarını göstermiştir. Öğrencilerin yaptıkları ihlallerden sorumlu tutulmaları için, tabii oldukları kurallar ve politikalar hakkında bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Bu şekilde öğrencilere, üniversitenin politikaları konusunda ne kadar ciddi olunduğu hakkında baştan bir anlayış kazandırılmış olunur.

Üniversite kurallarını ve politikalarını ilgilendiren haklar içinde önem arz eden bir diğer hak da adil bir yargılanma sürecine tabii olma hakkıdır. İdari işlemler, kurumun hukuka uygun amaçlarının elverdiği ölçüde adil ve makul olmalıdır. Disiplin vakalarının en ağırında, öğrenci geleceğine onarılamaz zararlar verilebilir. Bu tür durumlar öğrencilerin kayıtlarına geçtiği için, öğrenciler başka bir kuruma kabul edilmeyebilir, sosyal ve ekonomik açıdan zarar görebilir (Young & Breswell, 1987). Öğrencilerin adil yargılanma sürecine tabii olmaları haklarının dışında, şikâyetlerini iletme hakları da gözetilmelidir ve öğrenciler herhangi birine karşı

şikâyetlerini dile getirmeleri durumunda ya da ihbarda bulduklarında, karşı taraftan gelecek bir misilleme hareketine karşı da korunmalıdırlar. Öğrencilerin şikâyetlerini iletme hakkı ve misillemeye karşı korunma hakları da araştırmada elde edilen önemli sonuçlar arasındadır.

Üniversite öğrencilerinin akademik olmayan haklarından elde edilen bir diğer hak ise, üniversite öğrencilerinin güvenliğini temin eden haklardır. Barberet, Fisher & Taylor'ın (2004) İngiltere, Doğu Midlans'ta dokuz üniversiteden 405 öğrenciyle yürüttükleri ve üniversite öğrencilerinin güvenliğiyle ilgili bir rapor oluşturmayı amaçladıkları çalışmalarında, üniversite öğrencilerinin son bir yıl içinde maruz kaldıkları suçlar ortaya konmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgular; çalışmaya katılan öğrencilerin hırsızlık, fiziksel ve cinsel saldırı gibi suçlardan mağduriyet yaşadıklarını ve aynı zamanda başka öğrencilerin de benzer suçlara maruz kaldıklarından haberdar olduklarını ortaya koyması açısından üniversitelerdeki güvenlik sorunlarına örnek teşkil etmektedir. Oysaki üniversiteler, öğrencilerin kendilerini korumak zorunda hissetmeyecekleri, bedensel ve ruhsal sağlıklarının, yaşam alanlarının, kişisel verileri de dâhil can ve mal güvenliklerinin yine üniversiteler tarafından korunduğu yerler olmalıdır. Araştırmaya dâhil edilen üniversiteler, yayımladıkları etik kodlar aracılığıyla, öğrencilere ait eşyaların ve kişisel bilgilerinin güvende olacağını, öğrencilerin cinsel şiddete karşı güvenliklerinin sağlanacağını, öğrencilerin üniversite çalışanlarının can sıkıcı davranışlarından korunmaları için gereken özeni sağlayacaklarını belirtmektedirler.

Üniversite öğrencilerinin akademik olmayan haklarından bir diğeri de engelli öğrenci haklarıdır. Araştırma kapsamında yer alan üniversitelerin öğrenci el kitaplarında ve politikalarında engelli öğrenci haklarına kapsamlı olarak yer verilmediği; engelli öğrencilerin yalnızca dijital erişim hakkı ve barınma hakları bağlamında etik kodlara konu edildiği dikkat çekmektedir. Araştırma ile dolaylı bir ilişkisi olmakla birlikte, Bahadır, Dinçer, Öner, Özkaya ve Öztekin (2016), Hacettepe Üniversitesi'nde öğrenim gören engelli öğrencilerle yaptıkları çalışmalarında, öğrencilerin %81,5'inin üniversitenin engelli öğrenciler için sunduğu hizmeti yetersiz ya da kısmen yeterli buldukları yönünde ulaşılan sonuç, ilgili öğrenci hakkının Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında açık ve kapsamlı hale getirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Üniversite öğrencilerinin akademik olmayan haklarından bir diğeri de üniversite öğrencilerini koruyan haklardır. Fakülte, tıpkı fakültenin hakları olduğu gibi, öğrencilerin de eğitim deneyimine haklarla girdiklerini bilmelidir (Jhonson, 2012). Öğrenciler, akademik

camia da genel olarak kabul edilen (aynı zamanda meslek içinde tanınan) etik standartlara uygun olarak öğretim üyeleri tarafından adil ve özenli bir şekilde muamele görme hakkına sahiptir (Mostafa & Shazly, 2015). Öğretim üyeleri, her türlü öznellikten veya daha kötüsü adam kayırmacılıktan kaçınarak öğrencilerin ve adayların bireysel değerlerini değerlendirmek zorundadır (Mion & Bonfanti, 2019).

Üniversite öğrencilerinin akademik olmayan haklarından bir diğeri de üniversite öğrencilerine bazı özgürlükler tanıyan haklardır. Bu haklardan kapsamı açısından belki de en fazla öneme sahip olanı, ifade özgürlüğü hakkıdır. Özgürlüğün yokluğunda sorumluluk öğrenilemez. Öğrenciler, özgürlük ve adaletin kendileri için korunduğunu bilirlerse aynı şekilde başkaları için de bu değerleri yaşatmayı öğreneceklerdir (Clute, 1968). Araştırmada öğrencilere bazı özgürlükler tanıyan haklardan diğeri de dini inançları yaşama hakkı ve topluluklara katılma hakkıdır. Öğrenciler dini, politik ve/veya felsefi inançlarını ifade etme ve entelektüel muhalefet hakkına sahip olmalıdır (Dolce, 1971).

Yükseköğretim öğrencilerinin etik haklarını tanımlayan davranış kodlarının belirlenmesini amaçlayan bu çalışmadan elde edilen temel sonuç, üniversite öğrencilerinin kaliteli eğitim, adil değerlendirilme, değerlendirme sonuçlarına itiraz etme, ders koşullarını ve izlencesini bilme, derslere katılım, fikri mülkiyetlerinin korunması ve yeterli bir ders seçim süresine sahip olma gibi akademik haklar kadar üniversite kurallarını ve politikalarını ilgilendiren haklar, engelli öğrenci hakları, kendilerini kampüs yaşamlarında koruyan ve onlara bazı özgürlükler tanıyan akademik olmayan haklara da sahip olduğunun ortaya çıkmasıdır. Öğrencilerin etik haklarının açık hale getirilmesi ve bu hakların yazılı olarak öğrenciyle paylaşılması etik kültürün var olduğu bir iklimin yaratılması açısından oldukça önemlidir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, Türkiye’de öğrenim gören yükseköğretim öğrencilerinin etik haklarını tanımlayan davranış kodlarının oluşturulması için rehber olarak kullanılabilir. Türkiye’deki üniversitelerin bağlı olduğu YÖK tarafından öğrenci davranışlarını düzenleyici yönergelerin, ülkenin anayasası, etik değerleri ve kişi hak ve özgürlükleri göz önünde bulundurularak oluşturulması ve ardından öneri niteliğindeki bu kodların, üniversitelerle paylaşılması önerilmektedir. Ayrıca söz konusu haklardan hareketle yükseköğretim öğrencilerinin örneğin etik haklara ilişkin tutumlarını ya da ilgili hakları benimseme durumlarını ölçmeyi amaçlayan ölçek geliştirme çalışmaları yapılabilir. Böylece yüksek öğretim sisteminde öğrencilerin etik kodlarına ilişkin ampirik araştırma sonuçlarına ulaşılabilir.

Kaynakça

- Andrews-Brown, A. (2022). *Communicating non-academic policies to students: Exploring effective practices in higher education institutions* [Unpublished Doctoral Dissertation]. University of Calgary.
- Ani, C. K. C. (2018). The postgraduate faculty and the mentor-mentee: The tree of character as the engine of successful scholarship. In O. F. Ike & C. Onyia (Eds.), *Ethics in higher education, foundation for sustainable development 2* (pp. 341-360). Globethics.net. <http://hdl.handle.net/20.500.12424/167728>
- Bahadır, Ş., Dinçer, E., Öner, E. Özkaya, A. ve Öztekin, Ö. (2016). Üniversitede engelli öğrenci olmak. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 16(1), 27-55. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uobild/issue/42561/513059>
- Barberet, R., Fisher, B. S. & Taylor, H. (2004). *University student safety in the East Midlands. Home office online report 61/04*. U.S. Department of Justice. <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/university-student-safety-east-midlands>
- Bowen, A. G. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <http://dx.doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Brown, B. S. (1994). Academic ethics of graduate engineering students. *Chemical Engineering Education*, 28 (4), 242-265. <https://journals.flvc.org/cee/issue/view/5715>
- Brown, B. & Wilkins, A. (2002). The academic ethics of students in principles of economics. *International Business & Economics Research Journal*, 1 (1), 109-116. <https://doi.org/10.19030/iber.v1i1.3885>
- Chang, H.-T., Lin, C.-Y., Wang, L.-W., & Tseng, F.-C. (2022). How students can effectively choose the right courses: Building a recommendation system to assist students in choosing courses adaptively. *Educational Technology & Society*, 25(1), 61-74. https://drive.google.com/file/d/1AY7ap2LG82zNd0ilrn5_pOVapMSjmXOg/view
- Chukwuma, J. N. & Ome, G. E. (2018). An ethical examination of social neglect and marginalization of the mental psychotics in Nigeria. In O. F. Ike & C. Onyia (Eds.),

- Ethics in higher education, foundation for sustainable development 2* (pp.323-340). Globethics.net. <http://hdl.handle.net/20.500.12424/167728>
- Clute, M. J. (1971). Rights and responsibilities of students. In Robert R. Leeper (Ed.), *Curricular concerns in a revolutionary era; Readings from educational leadership* (pp. 144-146). Association for Supervision and Curriculum Development. https://files.ascd.org/staticfiles/ascd/pdf/journals/ed_lead/el_196812_clute.pdf
- Joint Committee on Testing Practices. (1990). Code of fair testing practices in education. *Journal of Business and Psychology*, 4(3), 391–396. <https://www.jstor.org/stable/25092244>
- Dawson, C. (2015). Verileri nasıl analiz edebiliriz? A. Arı (Çev. Ed.) ve Ç. Toraman (Çev.) *Araştırma yöntemlerine giriş* (4. Baskı, s. 91-104) içinde. Konya: Eğitim.
- Dolce, C. J. (1971, February 20-24). *A sensible assessment of student rights and responsibilities* [Conference Presentation]. American Association of School Administrators Annual Convention, New Jersey, United States. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED050447.pdf>
- Estrada-Real, A. C. & Cantu-Ortiz, F. J. (2022). A data analytics approach for university competitiveness: The QS world university rankings. *International Journal on Interactive Design and Manufacturing*, 16, 871–891. <https://doi.org/10.1007/s12008-022-00966-2>
- Gama, P., Almeida, F., Seixas, A., Peixoto, P. & Esteves, D. (2013, October 31- November 1). *Ethics and academic fraud among higher education engineering students in Portugal* [Conference Presentation]. 1st International Conference of the Portuguese Society for Engineering Education (CISPEE), Porto, Portugal. DOI:10.1109/CISPEE.2013.6701983
- Gerçek, H., Güven, M. H., Özdamar, Ş. O., Yelken, T. Y. ve Korkmaz, T. (2011). Yükseköğretim kurumlarında etik ilkeler, sorumluluklar ve davranış kuralları. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1)2, 80-88. DOI:10.5961/jhes.2011.013
- Herrington, T. K. (2010). *Intellectual property on campus student's rights and responsibilities*. Southern Illionis Universty Press. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED050447.pdf>
- Hrinko, J. J. (1974). *The effect of student rights and responsibilities movement on Massachusetts schools* [Unpublished Doctoral Dissertation]. Walden University. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED096565.pdf>

- İlhan, E., Çam, Ş. S. ve Çam, Z. (2018). Yükseköğretimde öğrencilerin akademik, sosyal ve kültürel faaliyetlere etkin katılımı. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(2), 213-234. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/606513>
- Jhonson, E. G. (2012) The academic performance of students: Legal and ethical issues. In D. M. Billings & J. A. Halstead (Eds.), *Teaching in nursing a guide for faculty* (pp. 34-43). Elsevier.
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: An introduction to its methodology* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ludlum, M., Hongell, L., Tigerstedt, C. & Teeman, J. (2017). Academic ethics: A pilot study on the attitudes of Finnish students. *Journal of Academic Ethics*, 15(4), 307-320. <https://doi.org/10.1007/s10805-017-9284-z>
- McCabe, D. L. & Trevino, L. K. (1993). Academic dishonesty: Honor codes and other contextual influences. *The Journal of Higher Education*, 64(5), 522-538. <https://doi.org/10.2307/2959991>
- McClung, E. L. & Schneider, J. K. (2015). A concept synthesis of academically dishonest behaviors. *Journal of Academic Ethics*, 13(1), 1 -11. <https://doi.org/10.1007/s10805-014-9222-2>
- Dannels, M. (1997). *From discipline to development: Rethinking student conduct in higher education. ASHE-ERIC higher education report*. The George Washington University. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED408920.pdf>
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Mion, G. & Bonfanti, A. (2019). Drawing up codes of ethics of higher education institutions: Evidence from Italian universities. *International Journal of Educational Management*, 33(7), 1526-1538. <https://doi.org/10.1108/IJEM-08-2018-0264>
- Mostafa, G. M. A. & Shazly, M. M. (2015). Creating bill of students rights and responsibilities at Helwan University. *Journal of Education and Practice*, 6(4), 176-190. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1083852.pdf>

- Naeem, S. B., Bhatti, R. & Hassan, M. O. (2018). Is plagiarism a crime? University students' commitment to fairness in academic writing. *Pakistan Library & Information Science Journal*, 49(1), 3-10.
- Onyia, C. (2018). Training of new teachers & students on ethics. In O. F. Ike & C. Onyia (Eds.), *Ethics in higher education, foundation for sustainable development 2* (pp. 591-607). Globethics.net. <http://hdl.handle.net/20.500.12424/167728>
- Ozumba, B. (2018). Introduction: Going ethical for university of Nigeria—Global implications for policy and practice. In O. F. Ike & C. Onyia (Eds.), *Ethics in higher education, foundation for sustainable development 2* (pp. 27-34). Globethics.net. <http://hdl.handle.net/20.500.12424/167728>
- Rezaee, Z., Elmore, R. C. & Zsendi, J. Z. (2001). Ethical behavior in higher educational institutions: The role of the code of conduct. *Journal of Business Ethics*, 30(2), 171–183. <https://www.jstor.org/stable/25074489>
- Robson, C. (2015). Nitel verinin analizi ve yorumlanması. Ş. Çinkır ve N. Demirkasımoğlu (Çev. Ed.) *Bilimsel araştırma yöntemleri gerçek dünya araştırması* (1. Baskı, s. 575-608). Anı.
- Saini, S. (2013). Academic ethics at the undergraduate level: Case study from the formative years of the institute. *Journal of Academic Ethics*, 11(1), 35- 44. <https://doi.org/10.1007/s10805-012-9169-0>
- Sambell, K., McDowell, L. & Brown, S. (1997). "But is it fair?": An exploratory study of student perceptions of the consequential validity of assessment. *Studies in Educational Evaluation*, 23(4), 349-371. [https://doi.org/10.1016/S0191-491X\(97\)86215-3](https://doi.org/10.1016/S0191-491X(97)86215-3)
- Terrence, T. N. (1976). *Student rights, decisionmaking, and the law report no.10*. George Washington University. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED135269.pdf>
- Thomas, A. & Zyl, A. V. (2014). Understanding of and attitudes to academic ethics among first-year university students. *African Journal of Business Ethics*, 6(2), 143- 155. DOI: 10.4103/1817-7417.111028
- Weber, R. P. (1990). *Basic content analysis* (1st ed.). Newbury Park, CA.: Sage.
- Williamson, E. G. (1965). Students' rights modified by correlative responsibilities. In Owen A. Knorr ve W. John Minter (Eds.), *Order and freedom on the campus: The rights and*

responsibilities of faculty and students (pp. 33-39). Colorado: The University of Michigan Librarian. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED032856.pdf#page=37>

World University Rankings (2021). *QS top universities 2022*.
<https://www.topuniversities.com/world-university-rankings/2022>

Yakovchuk, N., Badge, J. & Scott, J. (2011). Staff and student perspectives on the potential of honour codes in the UK. *International Journal for Educational Integrity*, 7(2), 37-52. DOI: 10.21913/IJEI.V7I2.762

Young, D. P. & Braswell, M. C. (1987). An analysis of student academic rights, higher education. In Jhon C. Smart (Ed.), *Handbook of theory and research volume III*. New York: Agathon.